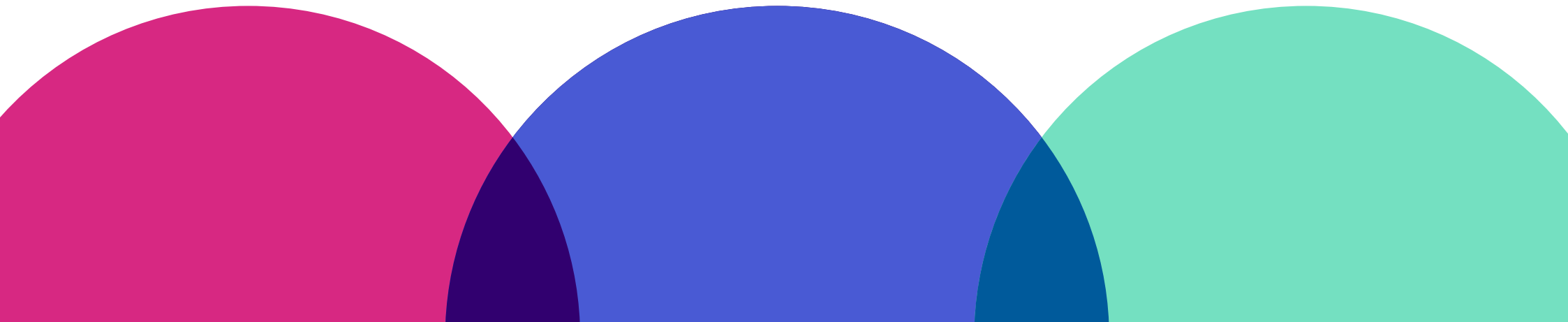

Egwyddorion ar gyfer cefnogi dewisiadau menywod mewn gofal mamolaeth

Awst 2025

Contents

- 3 Rhagair
- 4 Cyflwyniad
- 6 Menywod sy'n defnyddio gwasanaethau mamolaeth
- 7 Rôl y fydwraig
- 10 Rôl y cyflogwr
- 12 Rôl y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth (NMC)
- 13 Geirfa
- 18 Gwybodaeth bellach
- 21 Atodiad 1 – Teitl gwarchodedig
- 23 Atodiad 2 – Swyddogaeth warchodedig

Rhagair

Mae'r ddogfen hon yn nodi cyfres o egwyddorion a ddatblygwyd i gefnogi bydwagedd a sefydliadau sy'n darparu gofal personol i fenywod yn ystod beichiogrwydd, genedigaeth a'r cyfnod ôl-enedigol, lle bynnag y cynhelir y gofal.

Mae'r egwyddorion wedi'u cynllunio i gefnogi menywod i dderbyn gofal personol caredig, tosturiol, o ansawdd uchel a diogel drwy gydol y cyfnod geni ac maent wedi'u datblygu mewn cydweithrediad ag ystod eang o randdeiliaid allweddol rhyngddisgyblaethol ac amlasiantaethol. Mae eu mewnbwn a'u cymorth wedi bod yn amhrisiadwy wrth lunio'r gwaith hwn. Mae profiad a gwybodaeth am ymarfer bydwreigiaeth a mamolaeth cyfredol a thystiolaeth ac ymchwil ystyriol, ynghyd â llais menywod, wedi arwain at egwyddorion y gellir eu cymhwyso mewn:

- Sefyllfaoedd lle mae dewisiadau gofal menywod yn ymwneud â genedigaeth yn yr ysbyty neu gartref
- Gofal 'y tu allan i ganllawiau'
- Achosion lle gwrthodir gofal bydwreigiaeth ar unrhyw gam o'r continwrm genedigaeth.

Defnyddiwyd y geiriau menyw a menywod drwy gydol y ddogfen hon gan mai dyma'r ffordd y bydd y rhan fwyaf o'r rhai sy'n feichiog ac yn cael babi yn uniaethu. At ddiben y ddogfen hon, mae'r term hwn yn cynnwys merched. Mae hefyd yn cynnwys pobl nad yw eu hunaniaeth rhywedd yn cyfateb i'w rhyw geni neu a allai fod â hunaniaeth anneauidd¹.

Fe wnaethom weithio gyda phobl o bob cwr o'r DU i gyd-gynhyrchu'r egwyddorion hyn. Fe wnaethom ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaeth a bydwagedd mewn rolau ymarferol, arweinyddiaeth, rheolaeth, addysg, ymchwil, polisi, rheoleiddio a gwasanaeth ambiwlans. Gyda'n gilydd, a chyda chyfranogiad a mewnbwn gan leisiau defnyddwyr, bydwagedd sy'n fyfyrwyr, meddygon, dŵlas, yr heddlu a chyrff proffesiynol a hyd braich perthnasol, fe wnaethon weithio i gyd mewn partneriaeth i ddatblygu'r egwyddorion hyn - diolch.

Cyflwyniad

Rôl y fydwraig yw darparu gofal proffesiynol, medrus, gwybodus, parchus a thosturiol i bob menyw, babanod newydd-anedig a'u teuluoedd. Mae bydwagedd yn gwbl atebol fel y gweithwyr proffesiynol arweiniol drwy gydol y continwmm mamolaeth, ac yn darparu gofal yn seiliedig ar y dystiolaeth orau sydd ar gael. Mae'n ofynnol iddynt gadw i fyny â'u gwybodaeth a'u sgiliau cyfredol.

Mae bydwagedd yn gweithio mewn partneriaeth â menywod gan alluogi i'w barn, eu dewisiadau a'u penderfyniadau gael eu gwrandao a'u clywed. Pan fydd menyw yn gwneud penderfyniad gwybodus i wrthod agweddau ar ofal mamolaeth, a/neu ddewis genedigaeth rydd, dylai bydwagedd a sefydliadau wneud pob ymdrech i weithio mewn partneriaeth â'r fenyw i'w chefnogi i sicrhau'r canlyniadau gorau i'r fenyw a'r babi.

Gall menywod wneud eu dewisiadau eu hunain am eu gofal mamolaeth, gan gynnwys y lle geni, y rhai sy'n bresennol gyda nhw yn ystod yr enedigaeth ac os ydynt am gael mynediad at yr holl ofal mamolaeth, rhywfaint ohono neu ddim gofal mamolaeth o gwbl².

Mae deddfwriaeth yn cefnogi ymreolaeth a asiantaeth menywod i ddewis ble maen nhw am roi genedigaeth, pwy maen nhw am ei gael gyda nhw a pha un a ydyn nhw'n dewis rhywfaint o fewnbwn bydwreigiaeth neu feddygol neu ddim mewnbwn o gwbl yn ystod y cyfnod geni. Gall hyn gynnwys cael person heb ei gofrestru (heb gofrestru bydwreigiaeth na meddygol) gyda nhw i gael cefnogaeth a sicrwydd anghlinigol. Gall y lle geni gynnwys cartref, unedau dan arweiniad bydwagedd neu unedau dan arweiniad ymgynghorydd. Fel arall, gall menywod ddewis rhoi genedigaeth rydd³ yn eu man geni. Mae genedigaethau rhydd yn opsiwn cyfreithiol i fenyw. Mae dystiolaeth yn dod i'r amlwg bod genedigaethau rhydd, weithiau'n cael eu cefnogi gan bobl heb eu rheoleiddio, yn cynyddu ledled y DU.

Mae Erthygl 45 o [Orchymyn Nyrsio a Bydwreigiaeth 2001](#) yn ei gwneud yn drosedd i unrhyw berson nad yw'n fydwraig, sy'n golygu rhywun sydd â chymhwyster mewn bydwreigiaeth ac sydd wedi'i gofrestru gyda'r Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth (NMC) neu'n ymarferydd meddygol cofrestredig, sy'n golygu meddyg cofrestredig y Cyngor Meddygol Cyffredinol (GMC) sydd â thrwydded i ymarfer, ofalu am fenyw sy'n rhoi genedigaeth. Yr unig eithriad i hyn yw mewn achos o 'angen sydyn neu frys', neu pan fydd myfyriwr sy'n cael addysg a hyfforddiant i ddod yn fydwraig neu'n ymarferydd meddygol yn mynychu menyw sy'n rhoi genedigaeth fel rhan o raglen addysg gymeradwy.

Os yw person heb ei reoleiddio yn camliwio ei hun fel bydwraig neu'n cyflawni gweithredoedd sy'n gysylltiedig â swyddogaeth warchodedig bydwraig, gallai fod risg uwch o ganlyniad clinigol anffafriol i'r fenyw, ei babi (neu'r ddau), a thorri Erthygl 44 a 45 o Orchymyn Nyrsio a Bydwreigiaeth o bosibl, y gellir ei ganfod yn Atodiadau 1 a 2.

Mae bydwraig yn deitl gwarchodedig yn y DU ac felly, mae'n rhoi hyder i ddefnyddwyr gwasanaethau a'r cyhoedd bod gweithwyr proffesiynol cofrestredig yn gymwys, yn dal [yswiriant indemniad priodol](#)⁴ ar gyfer eu rôl a bodloni'r safonau y mae'r NMC yn eu gosod ar gyfer y proffesiwn. Unwaith y bydd bydwraig gofrestredig wedi sefydlu perthynas broffesiynol â menyw, dim ond os oes ganddi yswiriant indemniad priodol y gall fynychu'r fenyw honno yn ystod y geni. Ni allant osgoi'r gofyniad i ddal yswiriant indemniad priodol trwy fynychu genedigaeth mewn swyddogaeth 'nad yw'n fydwraig' fel dŵla. I fydwagedd sy'n gweithio o fewn y GIG, darperir yr yswiriant indemniad hwn gan eu cyflogwr.

Dim ond os ydynt ar ran y bydwagedd o'n cofrestr y gall bydwagedd yn y DU ymarfer bydwreigiaeth a defnyddio'r teitl 'bydwraig'⁵. Os bydd cofrestriad unigolyn yn dod i ben neu os caiff ei dynnu oddi ar y gofrestr, ni allant ddefnyddio'r teitl bydwraig mwyach ac ni allant ymarfer bydwreigiaeth (yn unol ag Erthygl 44) na mynychu menyw sy'n rhoi genedigaeth (yn unol ag Erthygl 45).

Menywod sy'n defnyddio gwasanaethau mamolaeth

Dylent ddisgwyl:

- Bod yn ganolog ym mhob penderfyniad ynghylch eu gofal
- Cael yr ystod o opsiynau a/neu ddewisiadau amgen sydd ar gael iddynt mewn modd parchus, heb orfodaeth, gan gynnwys esboniadau o'r risgiau a'r manteision o'u dewisiadau gofal a'u dewisiadau amgen
- Cael gwybodaeth wedi'i chyflwyno mewn ffordd sy'n hawdd ei deall, gan ddefnyddio amrywiaeth o fformatau i sicrhau hygyrchedd a bod yn ymwybodol o faterion posibl fel iaith a niwroamrywiaeth
- Cael cynllun gofal a chymorth personol sy'n adlewyrchu ac yn parchu eu barn, eu dewisiadau a'u penderfyniadau, gan gynnwys lle gwrthodir gofal ac nad yw'n ei gwneud yn ofynnol iddynt gyfiawnhau eu penderfyniad
- Gallu penderfynu gwrthod neu atal sgysiau ynghylch eu gofal, waeth beth fo'u rheswm dros wneud hynny
- Cael y cyngor priodol ynghylch rolau a manteision bydwaig, obstetrydd a neonatolegydd yn ystod y llwybr mamolaeth
- Cael gwybodaeth sy'n seiliedig ar dystiolaeth i wneud dewis gwybodus
- Derbyn gofal personol, yn ddelfrydol gyda pharhad gofal a gofalwr, fel elfen bwysig o berthynas barhaus, gefnogol
- Gwybod sut i gysylltu â'u bydwaig a'u huned famolaeth a bod yn hyderus y byddant yn derbyn y cyngor a'r gefnogaeth sydd eu hangen arnynt
- Teimlo'n ddiogel gyda gofal sy'n bodloni eu hanghenion a disgwyliadau corfforol, seicolegol, cymdeithasol, diwylliannol ac ysbrydol
- Gallu defnyddio'r egwyddorion hyn i'w cefnogi i dderbyn gofal caredig, tosturiol, o ansawdd uchel, diogel a phersonol drwy gydol y continwmm geni plentyn.

Rôl y fydwraig

- Bod yn chwilfrydig yn broffesiynol, gan gymryd camau i ddeall y rhesymau pam mae menywod yn gwneud eu dewisiadau unigol a hyrwyddo perthnasoedd cadarnhaol â nhw yn ystod pob cyswllt a sgwrs
- Gallu disgrifio rôl y fydwraig wrth gefnogi menywod, gwella diogelwch a lleihau risg yn ystod eu taith mamolaeth
- Cadw'r fenyw wrth wraidd eu penderfyniadau
- Parchu penderfyniad y fenyw a ddylid ymgysylltu ag unrhyw ran neu bob rhan o'r gofal bydwreigiaeth a gynigir (neu beidio)
- Cefnogi gofal cyfannol sy'n canolbwyntio ar y person yn unol â [Chod](#) y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth a'r [Safonau hyfedredd ar gyfer bydwagedd](#)
- Cael gwybod gan ddedfau perthnasol y wlad y maent yn ymarfer ynddi a gweithio o fewn y deddfau hynny
- Defnyddio polisïau a gweithdrefnau sy'n seiliedig ar dystiolaeth ac yn gyfredol
- Darparu gofal sy'n barchus, yn deg, yn rhydd rhag gwahaniaethu a heb ragfarn, gan gynnwys unrhyw ragfarn yn erbyn nodweddion gwarchodedig
- Cydnabod y gallai rhai menywod fod yn ofnus ynghylch rhoi genedigaeth, yn enwedig mewn lleoliad GIG
- Defnyddio dull cymwys yn ddiwylliannol i ddeall y rhesymau pam mae menywod yn dewis rhoi genedigaeth yn rhydd neu roi genedigaeth 'y tu allan i ganllawiau'
- Hyrwyddo trafodaethau sy'n seiliedig ar dystiolaeth gyda'r fenyw, gan gynnwys gwybodaeth ynghylch llwybrau a chymorth y gellir eu cynnig i liniaru risgiau os ydynt yn bresennol, neu'n datblygu drwy gydol y profiad beichiogrwydd a genedigaeth
- Parchu a gweithio mewn partneriaeth â'r fenyw mewn modd nad yw'n orfodol i archwilio opsiynau a'r ystod lawn o ddewisiadau amgylcheddau sydd ar gael ar gyfer ei gofal bydwreigiaeth. Esbonio'r risgiau a'r manteision mewn dewisiadau gofal

- Darparu gofal sy'n seiliedig ar ganiatâd gwybodus⁶ y fenyw
- Pwysleisio i fenywod sy'n dewis peidio â chael gofal bydwreigiaeth y gallant ailddechrau'r gofal pryd bynnag y maent yn dewis, heb farn na rhagfarn; mewn achosion o'r fath, gwnewch yn siŵr bod y fenyw yn gwybod sut a phwy i gysylltu ag ef ynglŷn â hyn
- Trafod a rhoi rhesymeg glir dros lwybrau gofal amgen
- Datblygu cynllun gofal a chymorth sy'n canolbwyntio ar y person mewn partneriaeth â'r fenyw sy'n adlewyrchu ei barn, ei dewisiadau a'i phenderfyniadau unigol a'r lefel o ofal y mae am ei derbyn mewn unrhyw leoliad gofal
- Defnyddio sgiliau cyfathrebu sy'n seiliedig ar drawma, parchu dewis gwybodus menyw a hyrwyddo perthynas gadarnhaol
- Bod yn ymwybodol nad yw menyw sy'n dewis genedigaeth rydd yn peri pryder diogelu oni bai bod diffyg gallu i wneud penderfyniadau wedi'i ddiagnosisio'n ffurfiol neu fod materion eraill fel cam-drin domestig
- Bod yn wybodus am ganllawiau lleol a gallu cyflwyno tystiolaeth gyfoes mewn ffordd ddiduedd i alluogi menywod i wneud penderfyniadau sy'n seiliedig ar dystiolaeth
- Cadw'n gyfredol yn broffesiynol a chymryd rhan mewn hyfforddiant gorfodol i wneud yn siŵr bod ganddynt yr wybodaeth a'r sgiliau i gefnogi menywod a babanod ag anghenion ychwanegol neu unrhyw gymhlethdodau a all godi
- Cytuno ar linellau cyfathrebu rhwng y fydwraig a'r fenyw, i gefnogi perthynas broffesiynol barhaus
- Cadw cofnodion cyfoes fel y nodir gan [God](#) yr NMC sy'n dogfennu'r gofal a roddir, gan gynnwys naratif o'r gofal a gynigir a'r gofal a wrthodir
- Dogfennu trafodaeth am ofal yn y cofnodion mamolaeth a pha wybodaeth a roddwyd i'r fenyw
- Darparu gwybodaeth mewn ffordd hygyrch y gall y fenyw ei deall a thrwy hynny wneud dewis gwybodus. Gall hyn olygu defnyddio amrywiaeth o fformatau megis gwybodaeth wedi'i chyfieithu, ffont mawr a hawdd ei ddarllen

- Darparu gwybodaeth sy'n glir i'r fenyw ei deall fel y gellir gwneud dewis gwybodus, gan gydnabod y gallai rhai menywod wrthod y cynnig hwn o wybodaeth, a bod ganddynt hawl i wneud hynny
- Cael sianeli clir i gael mynediad at y wybodaeth bellach briodol, y cyngor proffesiynol a'r gefnogaeth sydd eu hangen arnynt gan gydweithwyr rhyngddisgyblaethol uwch i lywio gofal o ansawdd uchel, sy'n canolbwyntio ar y fenyw ac sy'n gweithio mewn partneriaeth â'r fenyw. Mae hyn yn cynnwys cael y cyfle i gael trafodaeth gefnogol gyda bydwraig ymgynghorol neu gydweithiwr uwch arall
- Cydgysylltu, gweithio a hyfforddi gyda'r tîm amlddisgyblaethol i hyrwyddo'r canlyniadau gorau i'r fenyw a'r babi newydd-anedig
- Gweithio gyda'r tîm mamolaeth ehangach, gan ddefnyddio eu holl wybodaeth a sgiliau i sicrhau diogelwch corfforol, seicolegol, cymdeithasol, diwylliannol ac ysbrydol menywod ac addasu'r gofal i ddiwallu eu hanghenion
- Gweithio gyda'r tîm mamolaeth ehangach, gan gynnwys y gwasanaeth ambiwlans, a derbyn hyfforddiant ar argyfyngau i ymarfer senarios a sefyllfaoedd y gallent eu hwynebu.

Rôl y cyflogwr⁷

- Galluogi bydwagedd i gyflawni eu rôl i gefnogi gofal cyfannol sy'n canolbwyntio ar y fenyw, fel eu bod yn ymarfer yn unol â [Chod](#) yr NMC a'r [Safonau hyfedredd ar gyfer bydwagedd](#)
- Cael canllawiau clir, cyfredol, sy'n seiliedig ar dystiolaeth, yn seiliedig ar [God](#) and [Safonau hyfedredd ar gyfer bydwagedd](#) i gefnogi'r ddarpariaeth o ofal a ystyrir y tu allan i ganllawiau a sicrhau bod y canllawiau hyn ar gael i fenywod sy'n defnyddio gwasanaethau mamolaeth
- Darparu'r opsiynau ar gyfer ble y gall menyw roi genedigaeth; gan gynnwys genedigaeth gartref, gofal dan arweiniad bydwreigiaeth a gofal dan arweiniad ymgynghorydd⁸. Sicrhau ei bod yn glir mai at ddibenion brys yn unig y mae'r gwasanaeth ambiwlans
- Ymgysylltu'n adeiladol â cheisiadau am enedigaethau cartref, gyda chefnogaeth bydwagedd
- Sicrhau bod gwybodaeth ac adnoddau sy'n seiliedig ar dystiolaeth, gan gynnwys canllawiau a pholisïau'r sefydliad sy'n seiliedig ar dystiolaeth, ar gael i fydwragedd eu rhannu gyda'r menywod y maent yn gweithio mewn partneriaeth â nhw
- Sicrhau bod pob cais am opsiwn gofal penodol yn cael ei ystyried yn unigol, ag amgylchiadau'r fenyw yn cael eu hystyried a dewisiadau'n cael eu harchwilio ynghylch sut y gellid cynnal eu hawliau
- Sicrhau bod pob gweithiwr gofal iechyd proffesiynol sy'n ymwneud â gofalu am fenywod yn cael eu parchu a'u cefnogi i weithio mewn partneriaeth â'r fenyw mewn modd nad yw'n orfodol, i archwilio'r opsiynau gorau a'r ystod lawn o ddewisiadau amgylcheddau sydd ar gael ar gyfer ei gofal
- Sicrhau bod seilwaith a systemau cymorth ar waith i fydwragedd ddarparu gofal diogel i fenywod a'u babanod newydd-anedig

- Sicrhau nad yw bydwraig yn cael ei rhoi mewn unrhyw sefyllfa sy'n peryglu ei diogelwch ei hun neu'n cyfyngu ar fynediad at unrhyw hawliau dynol sylfaenol fel dŵr, glanweithdra a hylendid
- Asesu dichonoldeb ceisiadau lle mae menyw yn gofyn i fydwraig fod yn bresennol mewn genedigaeth gartref ond heb ddarparu gofal uniongyrchol i'r fenyw, fel gofyn iddi aros y tu allan i'r gofod geni yn ystod y cyfnod esgor
- Ar gyfer genedigaeth rydd hysbys, byddwch yn glir cyn y cyfnod esgor ynghylch trefniadau gyda'r gwasanaethau mamolaeth lleol a pha un a fydd bydwraig yn mynychu ai peidio os caiff ei galw
- Sicrhau bod gwybodaeth gyfredol am y [broses hysbysu genedigaeth](#) yn dilyn genedigaeth rydd ar gael
- Sicrhau cydweithio a hyrwyddo dysgu gyda'n gilydd i feithrin gwell dealltwriaeth o rôl pob aelod o'r tîm mamolaeth, gan gynnwys gyda'r gwasanaeth ambiwlans
- Bod yn dryloyw gyda menywod ynghylch yr ystod o ofal mamolaeth sydd ar gael, gan gynnwys egluro pryd nad yw opsiwn gofal ar gael dros dro oherwydd pwysau gwasanaeth a'r tebygolrwydd o'i adfer
- Sicrhau bod unrhyw achos o dynnu gwasanaeth yn ôl dros dro, er enghraifft oherwydd diffyg staff sydd ar gael, yn gymesur, yn gwbl angenrheidiol ac yn cael ei adolygu'n barhaus i sicrhau bod gwasanaethau mamolaeth yn cael eu hadfer cyn gynted â phosibl
- Sicrhau, os oes adroddiadau am bryderon sy'n berthnasol i Erthygl 44 neu Erthygl 45 o ddeddfwriaeth yr NMC, cyfeiriwch at yr NMC⁹ drwy: registration.investigations@nmc-uk.org.

Rôl y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth (NMC)

- Gosod safonau sy'n seiliedig ar dystiolaeth – [Cod](#) yr NMC a [Safonau hyfedredd ar gyfer bydwagedd](#)
- Sicrhau bod gan fydwragedd ar gofrestr y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth yr addysg a'r hyfforddiant sydd eu hangen i ddarparu gofal diogel, caredig ac effeithiol
- Goruchwyllo'r broses ail-ddilysu sy'n sicrhau bod bydwagedd yn cadw eu sgiliau a'u gwybodaeth yn gyfredol
- Sicrhau bod gan fydwragedd, lle bynnag y maent yn gweithio yn y DU, drefniadau indemniad priodol ar waith ar gyfer y gofal y maent yn ei ddarparu
- Ymchwilio pan godir pryder ynghylch ymarfer bydwraig ac ystyried y cyd-destun yr oedd y bydwraig yn ymarfer ynddo wrth ymchwilio i'r pryder
- Mabwysiadu dull diwylliant sy'n canolbwyntio ar y person, sydd yn gyfiawn a yn dysgu o ran addasrwydd i ymarfer, ag arferion rheoleiddio sy'n amserol, yn deg ac yn effeithiol a sicrhau bod bydwraig yn bodloni'r safonau a osodwn i ymarfer yn ddiogel
- Lleihau risgiau trwy weithio gyda rhanddeiliaid eraill, cefnogi partneriaid a'r cyhoedd i hyrwyddo dealltwriaeth o rôl bydwraig gofrestredig fel y gellir gwneud dewisiadau gwybodus
- Nodi unrhyw risgiau i ddiogelwch a chymryd camau priodol pan fydd yr NMC yn cael gwybod neu'n dod yn ymwybodol y gallai person heb ei reoleiddio fod wedi cyflawni trosedd Erthygl 44 neu Erthygl 45
- Cynnal blwch post pwrpasol registration.investigations@nmc-uk.org a chymryd camau priodol lle codir pryderon y gallai trosedd fod wedi'i gyflawni o dan Erthygl 44 neu 45, yn unol â'n Polisi Tramgwyddau Troseddol¹⁰ a'n cyfrifoldebau diogelu.

Geirfa

Gwasanaethau ambiwlans a genedigaeth¹¹

Rôl y gwasanaeth ambiwlans yw darparu gofal brys ac argyfwng i'r boblogaeth gyfan, ar draws pob grŵp oedran. Gall y gwasanaeth ambiwlans ddarparu gofal i fenyw feichiog, sy'n rhoi genedigaeth neu sydd newydd feichiogi sydd ag argyfwng, ond nid ydynt yn wasanaeth genedigaeth na bydwreigiaeth diofyn. Ni ddylid defnyddio gwasanaethau ambiwlans i ddarparu gofal mamolaeth arferol gan gynnwys genedigaeth gartref.

Mae criwiau ambiwlans wedi'u hyfforddi i esgor babanod sy'n cael eu geni heb eu cynllunio ac maent wedi'u hyfforddi i ddelio ag argyfyngau obstetrig a all ddigwydd mewn lleoliad y tu allan i'r ysbyty. Ni fyddant yn cynnig monitro ffetws na ymyriadau bydwreigiaeth fel archwiliad mewnol o'r fagina neu episiotomi. Ar ben hynny, nid yw criwiau ambiwlans yn gallu darparu dewis gwirioneddol wybodus am y risgiau a'r manteision o ddewisiadau na gwneud argymhellion ynghylch ymyriadau a allai fod ar gael gan wasanaethau mamolaeth.

Os yw'r fenyw yn gwrthod cludiant i'r ysbyty yn dilyn genedigaeth, hyd yn oed os oeddent yn cynllunio genedigaeth rydd, dylai bydwraig fynychu cyn gynted â phosibl i helpu i hwyluso dewis gwybodus, cynnig gofal bydwreigiaeth ac asesiad ffetws. Os yw menyw yn gwrthod cludiant i'r ysbyty ar ôl genedigaeth, dylai bydwraig fynychu cyn gynted â phosibl fel y gall trosglwyddo gofal wyneb yn wyneb ddigwydd. Mae hyn yn ofynnol os yw'n enedigaeth rydd wedi'i chynllunio, genedigaeth heb ei chynllunio y tu allan i'r ysbyty neu enedigaeth gartref wedi'i chynllunio. Mae hyn oherwydd y bydd angen cynnig cymorth bydwreigiaeth ar y fenyw, ac ni ddylai'r gwasanaeth ambiwlans ryddhau babi newydd-anedig gartref os nad yw'r enedigaeth wedi'i hysbysu eto. Os yw babi wedi'i eni a bod y gwasanaeth ambiwlans wedi cael ei alw i fynychu, bydd angen i'r gwasanaeth ambiwlans wneud asesiad cychwynnol o'r babi newydd-anedig, na all unrhyw un yn y lleoliad ei atal. Bydd clinigwyr ambiwlans yn dilyn canllawiau Pwyllgor Cyswllt Ambiwylans Colegau Brenhinol ar y Cyd (JRCALC).

Trefniant indemniad priodol

Rhaid i fydwragedd gael [trefniadau indemniad priodol](#) ar gyfer y gofal a ddarper ganddynt. Mae'n ofynnol i bob gweithiwr gofal iechyd proffesiynol rheoleiddiedig gael ei orchuddio gan drefniant indemniad fel yn y [Gorchymyn Gofal Iechyd a Phroffesiynau Cysylltiedig \(Trefniadau Indemniad\) 2014](#)

Erthygl 44 – Teitl gwarchodedig

[Erthygl 44 yng Ngorchymyn Nyrsio a Bydwreigiaeth 2001](#) (gweler hefyd [Atodiad 1](#))

Erthygl 45 – Swyddogaeth warchodedig

[Erthygl 45 yng Ngorchymyn Nyrsio a Bydwreigiaeth 2001](#) (gweler hefyd [Atodiad 2](#))

Ceidwadwyr geni, cynorthwywyr geni ac eraill

Mae ceidwadwyr geni a chynorthwywyr geni ymhlith rhai o'r ystod gynyddol o deitlau pobl heb eu cofrestru a heb eu rheoleiddio yn y maes geni yn y DU.

Gofal 'y tu allan i ganllawiau'

Pan fydd menyw yn gwrthod rhai agweddau ar ofal mamolaeth gartref, mewn uned ochr yn ochr neu'n annibynnol dan arweiniad bydwreigiaeth, neu uned dan arweiniad obstetreg.

Enghreifftiau:

- Mae menyw yn gofyn am le i roi genedigaeth neu agweddau ar ofal mamolaeth ar unrhyw adeg a ystyrir y tu allan i ganllawiau clinigol yr Ymddiriedolaeth neu'r bwrdd (y cyfeirir atynt fel '[gofal y tu allan i ganllawiau](#)')
- Mae menyw yn gwrthod argymhelliad ar gyfer gofal, gweithdrefn, ymyrraeth neu lwybr, megis: sgrinio cynenedigol, sonograffeg (llai neu fwy o sganiau uwchsain), llwybr dan arweiniad ymgynghorydd, ysgogi/estyn (cais neu wrthodiad mamol), gwrthfotigau proffylactig, neu apwyntiadau ychwanegol.

Geni Plant

Nid yw genedigaeth wedi'i diffinio yn neddfwriaeth yr NMC. Mae'r NMC yn defnyddio ystyr cyffredin genedigaeth fel 'gweithred neu broses rhoi genedigaeth i fabi' i gyfeirio at ddechrau esgor sefydledig (cam cyntaf esgor), genedigaeth (ail gam esgor), diarddel y brych a'r pilenni (trydydd cam esgor) a'r cyfnod ôl-enedigol yn syth (y chwe awr gyntaf ar ôl genedigaeth).¹²

Continwwm gofal/continwwm genedigaeth/y daith famolaeth

Gofal ar draws y cyfnod esgor cyfan o'r cyfnod cyn beichiogrwydd, beichiogrwydd, esgor, genedigaeth, y cyfnod ôl-enedigol yn syth, a dyddiau ac wythnosau cynnar bywyd.

Dwla

Mae dwla yn weithiwr proffesiynol heb ei reoleiddio, anfeddygol sy'n darparu cymorth emosiynol ac ymarferol yn ystod beichiogrwydd, genedigaeth, a'r cyfnod ôl-enedigol. Mae dwlas yn gweithio i'w cleientiaid ac ochr yn ochr â bydwagedd a meddygon os yw eu cleientiaid yn dymuno hynny, ond nid ydynt yn cymryd rôl glinigol. Nid yw dwlas yn cynghori ond yn darparu cymorth â gwybodaeth i alluogi menywod i wneud penderfyniadau gwybodus am ofal mamolaeth, yn ogystal â chymorth ymarferol a chorfforol. Maent yn cefnogi pob math o enedigaethau a gwahanol ddewisiadau rhianta, mewn unedau mamolaeth a'r gymuned.

Genedigaeth rydd

Gall menywod ddewis cael genedigaeth heb fydwraig na meddyg gyda nhw (genedigaeth heb gymorth). Weithiau gelwir hyn yn enedigaeth rydd. Mae genedigaeth rydd yn opsiwn cyfreithiol i fenyw yn y DU. Gellir diffinio [genedigaeth rydd](#) fel y penderfyniad bwriadol i roi genedigaeth heb weithiwr gofal iechyd proffesiynol rheoleiddiedig neu'n fwy diweddar, yr arfer o ofalu amdanoch eich hun yn ystod genedigaeth mewn cyd-destunau lle mae gofal mamolaeth brys ar gael yn rhwydd.

Galluedd Meddyliol

Mae Deddfau Galluedd Meddyliol [Gogledd Iwerddon](#), [Cymru a Lloegr](#) a'r [Alban](#) yn nodi bod galluedd meddyliol yn cael ei dybio o dan y gyfraith, felly ni ddylid tybio nad oes gan fenyw y galluedd i wneud penderfyniad ar y sail ei bod yn gwrthod gofal yn unig. Ar yr achlysur prin pan ystyrir nad oes gan fenyw ddigon o alluedd meddyliol i wneud penderfyniadau penodol mewn perthynas ag unrhyw agwedd ar ei gofal mamolaeth, dylai gweithiwr iechyd proffesiynol cymwysedig priodol gynnal asesiad galluedd meddyliol sy'n benodol i'r penderfyniad.

Bydwraig

Mae bydwraig yn weithiwr iechyd proffesiynol addysgedig, cymwysedig a chofrestredig sy'n ymwneud â darparu gofal a chymorth bydwreigiaeth clinigol sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Maent yn gweithio mewn ysbytai, unedau geni ac yn y gymuned, gan gynnwys yng nghartrefi pobl. Gall bydwragedd hefyd eirioli dros fenywod. Gallant gydnabod os nad yw pethau'n mynd yn dda, cymryd camau priodol ac uwchgyfeirio yn ôl yr angen, trwy ymgynghori ac atgyfeirio at weithwyr proffesiynol eraill.

Rhaid i fydwragedd weithredu yn unol â [Chod](#), yr NMC, p'un a ydynt yn darparu gofal uniongyrchol i unigolion, grwpiau neu gymunedau neu'n defnyddio eu gwybodaeth broffesiynol ar ymarfer bydwreigiaeth mewn rolau eraill, fel arweinyddiaeth, addysg neu ymchwil. Gellir cymhwyso'r gwerthoedd a'r egwyddorion a nodir yng [Nghod](#) yr NMC mewn amrywiaeth o wahanol leoliadau ymarfer, ond nid ydynt yn agored i drafodaeth nac yn ddewisol.

Mae'r [Safonau hyfedredd ar gyfer bydwragedd](#) yn cynrychioli'r sgiliau, y wybodaeth a'r priodoleddau y mae'n rhaid i bob bydwraig eu harddangos i ymarfer yn effeithiol.

Hysbysu genedigaeth

Mae gan bob babi sy'n cael ei eni yn y DU, gan gynnwys genedigaethau rhydd, ofyniad cyfreithiol i gael hysbysiad o'i enedigaeth. Fel arfer, y fydwraig neu'r meddyg sy'n bresennol yn ystod yr enedigaeth sy'n gwneud [hysbysiad genedigaeth](#). Nid yw hysbysiad am enedigaeth yr un peth â chofrestru genedigaeth. Mae hysbysiad genedigaeth yn galluogi'r rhiant(iaid) i gofrestru'r enedigaeth.

Rheoleiddio proffesiynol

Mae rheoleiddio proffesiynol yn ymwneud â gosod a gorfodi safonau ymddygiad a pherfformiad. Mae cymhwyso'r safonau hynny yn fater i gofrestreion unigol, yn yr achos hwn bydwreagedd, a'u cyflogwyr. Nid yw'n ddoeth nac yn bosibl i'r NMC geisio rhagweld, ymlaen llaw, a fyddai ymddygiad mewn senario penodol yn arwain at bryder rheoleiddiol ai peidio. Mae hyn oherwydd bod yr amgylchiadau a'r cyd-destun yn hanfodol. Adlewyrchir hyn yn y gyfraith achosion ar 'gamymddwyn proffesiynol' - sy'n cyfeirio at gamymddwyn fel gweithred neu hepgoriad sy'n methu â chyrhaedd yr hyn a fyddai'n briodol yn yr amgylchiadau. Felly mae'r amgylchiadau'n hanfodol. Nid ydym yn cyfeirio at 'ddyletswydd gofal' yn unman yng [Nghod](#) y NMC.

Swyddogaeth warchodedig

[Erthygl 45 yng Ngorchymyn Nyrsio a Bydwreigiaeth](#) (gweler hefyd [Atodiad 2](#))

Teitl gwarchodedig

[Erthygl 44 yng Ngorchymyn Nyrsio a Bydwreigiaeth](#) (gweler hefyd [Atodiad 1](#))

Hawliau

Hawl menyw yw cydsynio neu wrthod gofal, os oes ganddi alluedd meddyliol. Mae yng [Nghod](#) yr NMC (2.5 parchu, cefnogi a dogfennu hawl person i dderbyn neu wrthod gofal a thriniaeth) ac un o'r themâu allweddol yn y [Safonau hyfedredd ar gyfer bydwreagedd](#) yw 'galluogi ac eirioli dros hawliau dynol menywod a phlant'.

Pobl heb eu rheoleiddio

Mae pobl nad ydynt yn fydwragedd sydd wedi cofrestru gyda'r Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth ac yng nghyd-destun y ddogfen hon, yn darparu gofal bydwreigiaeth glinigol neu feddygol yn ystod continwwm gofal menyw.

Menyw

Defnyddiwyd y geiriau menyw a menywod drwy gydol y ddogfen hon fel y nodir yn y rhestr termau (tudalen 62) o'n [Safonau hyfedredd ar gyfer bydwreagedd](#) gan mai dyma'r ffordd y bydd y rhan fwyaf o'r rhai sy'n feichiog ac yn cael babi yn uniaethu. At ddiben y ddogfen hon, mae'r term hwn yn cynnwys merched. Mae hefyd yn cynnwys pobl nad yw eu hunaniaeth rhywedd yn cyfateb i'w rhyw geni neu a allai fod â hunaniaeth anneuaidd.

Gwybodaeth bellach

Diwedd nodiadau

- 1 Menyw: geirfa yn [Safonau hyfedredd ar gyfer bydwagedd.pdf](#).
- 2 Yn unol ag Erthyglau 8 a 9 o'r ECHR a chyfraith achosion gan gynnwys Ternovszky v Hwngari (2010) a Dubska v Gweriniaeth Tsiec (2014), Konovalova v Rwsia (2014) a Pindo Mulla v Sbaen (2024).
- 3 Velo Higuera M; Douglas, F; Kennedy, C. (2024). [Archwilio cymhellion menywod i eni plant yn rhydd a'u profiad o ofal mamolaeth: Synthesis tystiolaeth ansoddol systematig - ScienceDirect](#) Midwifery 134.
- 4 NMC (2022) [Trefniant indemniad proffesiynol - Y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth \(nmc.org.uk\)](#).
- 5 Gallwch wirio cofrestr NMC ar gyfer bydwraig [yma](#).
- 6 [McCulloch v Bwrdd Iechyd Dyffryn Forth](#) (2023) a [Montgomery v Bwrdd Iechyd Swydd Lanark](#) (2015).
- 7 Gan gydnabod nad yw'r NMC fel rheoleiddiwr proffesiynol yn gosod safonau ar gyfer, nac yn gwneud sylwadau ar faterion gweithlu na lleoli, yr hyn a ganlyn yw consensws y cyfranogwyr ar sut y gall cyflogwyr gefnogi bydwagedd i gefnogi dewisiadau menywod mewn gofal mamolaeth.
- 8 Dewis gwasanaethau mamolaeth: <https://www.gov.uk/government/publications/the-nhs-choice-framework/the-nhs-choice-framework-what-choices-are-available-to-me-in-the-nhs#choosing-maternity-services>
- 9 Os yw trosedd o dan ddeddfwriaeth yr NMC, gellir atgyfeirio achosion posibl o dorri erthyglau 44 neu 45 at yr heddlu lleol.
- 10 Polisi Troseddau Troseddol yr NMC 2025. Paragraff 41.
- 11 Gyda diolch i Gymdeithas Prif Weithredwyr Ambiwylans (AACE).
- 12 Polisi Troseddau Troseddol yr NMC 2025. Paragraff 41.

Cyfeiriadau a chanllawiau

Hawliau geni - [eich hawliau dynol yn ystod beichiogrwydd a genedigaeth](#)

Feeley, C; a Thomson, G. (2016a). Pam mae rhai menywod yn dewis genedigaeth rydd yn y DU? Astudiaeth ffenomenolegol ddeongliadol. BMC Pregnancy and Childbirth, 16(59).

Feeley, C; a Thomson, G. (2016b).). Tensiynau a gwrthdaro mewn 'dewis': Profiadau menywod o enedigaeth rydd yn yr w. Midwifery, 41, 16-21.

Madeley, AM; Earle, S; O'Dell, L. (2023) Herio normau: Gwneud dewisiadau an-normiadol wrth eni plant. Canlyniadau adolygiad meta-ethnograffig o'r llenyddiaeth. Midwifery, 114.

McKenzie, G; a Montgomery, E. (2021) Geni Ffisiolegol Heb ei Aflonyddu: Mewnwelediadau gan Fenywod sy'n Geni Plant yn Rhydd yn y Deyrnas Unedig. Bydwreigiaeth, 101.

[Deddfau Galluedd Meddyliol: Gogledd Iwerddon, Cymru a Lloegr](#) a'r **[Alban](#)**. Mae gan staff mamolaeth a'u cyflogwyr ddyletswydd i sicrhau eu bod yn gwybod sut i ddefnyddio'r deddfau.

Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth (2018) **[Y Cod: Safonau ymarfer proffesiynol ac ymddygiad ar gyfer nyrsys, bydwreigedd a chymdeithion nyrsio – Y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth](#)**

- 1.5 parchu a chynnal hawliau dynol pobl
- 2.5 parchu, cefnogi a dogfennu hawl person i dderbyn neu wrthod gofal a thriniaeth.

Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth (2019) **[Safonau hyfedredd ar gyfer bydwreigedd](#)**

- Thema allweddol: galluogi ac eiriol dros hawliau dynol menywod a phlant
- 1.3 deall a gweithredu i hyrwyddo a galluogi hawliau dynol menywod a babanod newydd-anedig bob amser, gan gynnwys hawliau rhywiol ac atgenghedlu menywod.

Penderfyniad y GIG: [Arfer da: gofal y tu allan i ganllawiau ar ôl toriad Cesaraidd blaenorol - Penderfyniad y GIG.](#)

Asiantaeth Iechyd y Cyhoedd (PHA) yng Ngogledd Iwerddon: [Fframwaith rhanbarthol ar gyfer bydwagedd ac obstetryddion sy'n cefnogi menywod sy'n gofyn am ofal y tu allan i ganllawiau yng Ngogledd Iwerddon | Asiantaeth Iechyd y Cyhoedd HSC.](#)

Coleg Brenhinol y Bydwagedd: [datganiadau safbwynt RCM](#)

- [Cefnogi menywod sy'n ceisio gofal y tu allan i ganllawiau.](#)

Velo Higuera M; Douglas, F; Kennedy, C. (2024) Archwilio cymhellion menywod i eni'n rhydd a'u profiad o ofal mamolaeth: Synthesis tystiolaeth ansoddol systematig. Bydwreigiaeth, 134.

Cymru: Adran ar gefnogi dewis amgen: [wisdom.nhs.wales/all-wales-guidelines/all-wales-guidelines/all-wales-midwifery-led-care-guideline-2022/.](#)

Westbury B, Einion A (2021) Matricscentric neu'n feddygol gyfrifol: archwiliad o agweddau bydwagedd tuag at ofalu am fenywod a rhoi genedigaeth i bobl sy'n dewis rhoi genedigaeth y tu allan i'r canllawiau. Practising Midwife 24:10. [https://doi.org/10.55975/EJOZ4427.](#)

Atodiad 1 – Teitl gwarchodedig

Erthygl 44 yn y Gorchymyn Nyrsio a Bydwreigiaeth 2001

Troseddau

44.— (1) [Yn ddarostyngedig i baragraff (1A), mae person yn cyflawni trosedd] os yw gyda'r bwriad o dwyllo (boed yn benodol neu drwy oblygiad)—

- (a) yn honni ei fod wedi'i gofrestru yn y gofrestr, neu ran benodol ohoni neu ei fod yn destun unrhyw gofnod yn y gofrestr;
- (b) yn defnyddio teitl y cyfeirir ato yn erthygl 6(2) nad oes ganddo hawl iddo;
- (c) yn honni ei fod yn meddu ar gymwysterau mewn nyrsio neu fydwreigiaeth [neu gymhwyster fel cydymaith nyrsio].

[(1A) Pan fo'r sylwadau y cyfeirir atynt ym mharagraff (1) yn ymwneud â rhan y cymdeithion nyrsio o'r gofrestr neu gymhwyster cymdeithion nyrsio, neu pan fo person yn defnyddio'r teitl cymdeithion nyrsio pan nad oes ganddo hawl i wneud hynny, dim ond pan wneir y sylwadau hynny, neu pan ddefnyddir y teitl, yn Lloegr y cyflawnir y drosedd y cyfeirir ati yn y paragraff hwnnw.]

(2) [Yn ddarostyngedig i baragraff (2A), mae person yn cyflawni trosedd] os—

- (a) gyda'r bwriad y bydd unrhyw berson yn cael ei dwyllo (boed yn benodol neu'n oblygedig) mae'n achosi neu'n caniatáu i berson arall wneud unrhyw sylw amdano'i hun a fyddai, pe bai'n cael ei gwneud ganddo ef ei hun gyda'r bwriad o dwyllo, yn drosedd o dan baragraff (1); neu

(b) gyda'r bwriad o dwyllo, os yw'n gwneud mewn perthynas â pherson arall unrhyw gynrychiolaeth sy'n —

(i) anwir hyd y gwyddai ef ei hun, a

(ii) pe bai'n cael ei wneud gan y person arall gyda'r bwriad hwnnw byddai'n drosedd ganddo o dan baragraff (1).

[(2A) Pan fo'r sylwadau y cyfeirir atynt ym mharagraff (2) yn ymwneud â rhan y cymdeithion nyrsio o'r gofrestr neu gymhwyster cymdeithion nyrsio, dim ond pan wneir y sylwadau hynny yn Lloegr y cyflawnir y drosedd y cyfeirir ati yn y paragraff hwnnw.]

(3) [Yn ddarostyngedig i baragraff (3A), mae person sy'n caffael, neu'n ceisio caffael, gwneud, diwygio, dileu neu adfer cofnod yn y gofrestr yn dwyllodrus, yn euog o drosedd.

[(3A) Pan fo person, o dan baragraff (3), yn caffael, neu'n ceisio caffael, gwneud, diwygio, dileu neu adfer cofnod yn rhan y cymdeithion nyrsio o'r gofrestr yn dwyllodrus, dim ond os yw'r caffael twyllodrus, neu'r ymgais i'w gaffael, yn digwydd yn Lloegr y cyflawnir y drosedd y cyfeirir ati yn y paragraff hwnnw.]

(4) Person sydd, heb esgus rhesymol, yn methu â chydymffurfio ag unrhyw ofyniad a osodir gan —

(a) y Cyngor, neu

(b) Bwyllgor Ymarfer

o dan erthygl 25(1) neu (2) neu reolau a wneir yn rhinwedd erthygl 32(2)(m) neu o dan unrhyw reol gyfatebol a wneir yn rhinwedd erthygl 26, 33 neu 37 yn euog o drosedd.

(5) Bydd person sy'n euog o drosedd o dan yr erthygl hon yn atebol ar gollfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n fwy na lefel 5 ar y raddfa safonol.

Atodiad 2 – Swyddogaeth warchodedig

Erthygl 45 yn y Gorchymyn Nyrsio a Bydwreigiaeth 2001

Presenoldeb gan bobl anghymwys yn ystod genedigaeth

- 45.— (1) Ni chaiff person ac eithrio bydwraig gofrestredig neu ymarferydd meddygol cofrestredig fynychu menyw sy'n rhoi genedigaeth.
- (2) Nid yw paragraff (1) yn gymwys —
- (a) lle rhoddir y sylw mewn achos o angen sydyn neu frys; neu
 - (b) yn achos person sydd, wrth iddi gael hyfforddiant gyda'r bwriad o ddod yn ymarferydd meddygol neu'n fydwraig, yn mynychu menyw sy'n rhoi genedigaeth fel rhan o gwrs hyfforddi ymarferol mewn bydwreigiaeth a gydnabyddir gan y Cyngor neu gan y Cyngor Meddygol Cyffredinol.
- (3) Bydd person sy'n torri paragraff (1) yn atebol ar gollfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n fwy na lefel 5 ar y raddfa safonol.

Y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth (NMC) yw'r rheoleiddiwr annibynnol ar gyfer nyrsys a bydwrededd yn y DU, a chymdeithion nyrsio yn Lloegr.

nmc
Cyngor
Nyrsio a
Bydwreigiaeth

23 Portland Place,
London W1B 1PZ
+44 20 7637 7181
www.nmc.org.uk

 @nmcnews
 @nmcuk
 @nmcnews
 The Nursing and Midwifery Council

Y rheoleiddiwr nyrsio a bydwreigiaeth ar gyfer Cymru, Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon Elusen gofrestredig yng Nghymru a Lloegr (1091434) ac yn yr Alban (SC038362)